

vlaams netwerk
van verenigingen
waar armen
het woord
nemen

onder andere(n)

Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vzw

Aromagebouw / Vooruitgangstraat 323 bus 6 (3de verdieping) / 1030 Brussel /
tel. 02-204 06 50 / fax. 02-204 06 59

info@vlaams-netwerk-armoede.be / <http://www.vlaams-netwerk-armoede.be>

'CULTUURANBIEDERS & MENSEN IN ARMOEDE'

Vormingspakket n.a.v. praktijkgerichte vorming aan cultuuraanbieders

- **Inleiding**
- **Armoede ... een complex verhaal**
- **Mensen in armoede betrekken bij het cultuuraanbod**
  - o **Wij blijven niet in de kou staan**
    - Cultureel Kapitaal
    - Informatie
    - Sociaal Netwerk
    - Statusverlegenheid
    - De financiële drempel
    - Vervoer en opvang
    - Persoonlijke levenssituatie
- **Aan de slag**
  - Onzekerheid
  - Informatie
  - Op zoek naar mensen in armoede
- **Nuttige adressen en mogelijke partners**

Met steun van de
Vlaamse overheid

- Inleiding

Eind 2010 lanceerde de Vlaamse Overheid, departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media een oproep omtrent het organiseren van een praktijkgerichte armoedevorming voor cultuuraanbieders. Deze vorming moest er voor zorgen dat enkele cultuuraanbieders in Vlaanderen beter inzicht kregen in het betrekken van mensen in armoede bij hun cultuuraanbod. Bovendien ging het expliciet om een praktijkgerichte vorming, dus moesten de cultuuraanbieders ook effectief iets ondernemen. Gezien de expertise die binnen het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen bestaat omtrent de cultuurparticipatie van mensen in armoede werd, met succes, een voorstel geformuleerd.

Tijdens de eerste maanden van 2011 mocht het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen deze praktijkgerichte armoedevorming voor cultuuraanbieders organiseren. In bijlage vindt u alvast een overzicht van de deelnemers aan deze vorming met informatie omtrent het verloop van de vorming (bijlage1).

In het Vlaams Netwerk werken 51 verenigingen waar armen het woord nemen van over heel Vlaanderen samen met het uiteindelijke doel armoede en sociale uitsluiting uit te bannen. In een vereniging waar armen het woord nemen staan mensen die in armoede leven centraal. Ze nemen er op alle niveaus het woord. Verenigingen aangesloten bij het Vlaams Netwerk werken op basis van zes criteria¹. Deze zes criteria vormen een krachtig geheel en een menselijk proces. Ze maken niet alleen mensen in armoede sterker, ze zijn ook een unieke formule in de structurele bestrijding van armoede.

Verenigingen waar armen het woord nemen werken vaak rond een bepaald beleidsthema (i.k.v. criterium 4). De verenigingen die binnen hun groep werken rond participatie aan cultuur, sport en vrije tijd komen zeswekelijks samen op een overleggroep. Op basis van dat overleg trekken beleidswerkers van het Vlaams Netwerk, samen met mensen met armoede-ervaring naar het Vlaamse beleidsniveau.

Samen met mensen uit die overleggroep Cultuur en Vrije Tijd, mensen met armoede- en cultuurervaring, bereidden we een armoedevorming voor. Deze vorming bestond uit twee vormingsdagen en enkele intervisiemomenten met cultuuraanbieders. Tijdens de vormingsdagen namen we ruimschoots de tijd om met mensen in armoede in dialoog te gaan. Bij het organiseren van vorming vertrokken we steeds vanuit de ervaringen van mensen in armoede, wat heel wat voorbereiding vergt. Nog voor de deelnemers gekend waren, bereidden we met enkele van de meest ervaren mensen uit de overleggroep de vorming voor. De medewerkers van het Vlaams Netwerk en de mensen met armoede-

---

¹ Deze zes criteria zijn

1. Armen verenigen zich
2. Armen nemen het woord
3. Werken aan maatschappelijke emancipatie
4. Werken aan de maatschappelijke structuren
5. Dialoog & vorming
6. De vereniging blijft armen zoeken

meer info via www.vlaams-netwerk-armoede.be

ervaring leerden elkaar eerst grondig kennen, zodat we duidelijk elkaars verwachtingen kenden. Vervolgens overlegden we samen welke ervaringen en boodschappen we wilden meegeven aan de deelnemende cultuuraanbieders.

De eerste dag vorming concentreerden we ons volledig op de verschillende aspecten van armoede in Vlaanderen. Pas nadat we voldoende inzicht kregen over de complexe armoedeproblematiek, dachten we verder na over hoe mensen in armoede te betrekken bij een bepaald cultuuraanbod.

Als afsluiter van dit proces, ontstond deze bundel.

Deze bundel biedt geen pasklare antwoorden over hoe mensen in armoede te betrekken bij het cultuuraanbod. Wel willen we met deze bundel cultuuraanbieders overtuigen dat zij actief kunnen bijdragen tot cultuurparticipatie van mensen in armoede, en op deze manier het recht op cultuur voor iedereen effectief maken. Alles begint bij deze overtuiging: geloven dat iedereen recht heeft op cultuur en dat het ondermeer een taak is van cultuuraanbieders om dat recht effectief te maken.

In deze bundel verwijzen we dan ook volop naar allerlei andere dossiers, inspiratiebundels of goede voorbeelden die vroeger werden ontwikkeld. Deze goede voorbeelden kunnen alvast inspirerend werken.

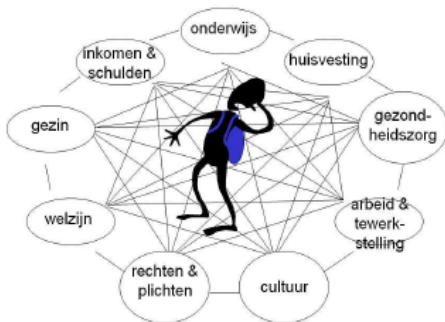
Op de laatste pagina's van deze bundel verwijzen we verder naar allerlei organisaties en verenigingen met heel wat expertise omtrent het betrekken van mensen in armoede bij cultuur, sport en vrije tijd. Aarzel zeker niet een van deze organisaties aan te spreken, zij helpen je graag verder. Wat bovendien erg naar boven kwam tijdens deze vorming was de meerwaarde van het betrekken van mensen in armoede, en niet enkel op het einde van het proces. Initiatieven uitgewerkt met mensen in armoede hebben grotere slaagkansen dan eenzijdig uitgewerkte initiatieven voor mensen in armoede.

- Armoede ... een complex verhaal

Net als tijdens het vormingstraject, beginnen we deze bundel met een duidelijk overzicht van wat wij, als Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, verstaan onder armoede. Wanneer cultuuraanbieders zich willen engageren om met hun aanbod mensen in armoede te bereiken, is hierover nadenken een goed vertrekpunt. Dit denkkader heeft immers heel wat praktische implicaties, en zal de aard van ondernomen acties bepalen.

TIP_ Voor medewerkers binnen een instelling samen gaan nadenken over acties naar mensen in armoede toe, is het misschien een goed idee even samen na te denken waarom jullie precies mensen in armoede willen bereiken. Vertrekken jullie vanuit een gevoel van medelijden, of geloven jullie dat het jullie taak is als cultuuraanbieder om het recht op cultuur voor iedereen te realiseren? En denkt iedereen hier hetzelfde over, of alleen de publiekswerkers? Het is belangrijk om tot een gemeenschappelijk, gedragen standpunt te komen dat jullie vervolgens kan ondersteunen in jullie acties naar mensen in armoede toe.

Armoede is **uitsluiting, op verschillende vlakken**. Het is het ontbreken van kansen en het niet mogen en kunnen meedoen, er niet bij horen. Het is een uitsluiting die maakt dat je rechten niet gegarandeerd zijn. Bovendien brengt de ene uitsluiting de andere met zich mee, en zijn de uitsluitingen doorheen de verschillende levensdomeinen verweven. Armoede gaat dus om veel meer dan geen geld hebben.

Het spinnenwebmodel hiernaast toont hoezeer armoede niet gewoon een optelsom is, maar een verwevenheid is van uitsluitingen op verschillende terreinen van het leven. Het is een web (netwerk, verwevenheid) waar je niet zomaar uit kunt ontsnappen en dat zowel een zichtbare als een minder zichtbare kant heeft.

Daarenboven heeft armoede steeds een zichtbare kant, en een minder zichtbare. Het ontbreken van werk, een degelijk inkomen of een goede woning noemen wij **de buitenkant** van armoede. Naast deze buitenkant, bestaat er ook een **binnenkant** van armoede. Het is de manier waarop mensen armoede beleven, de ervaring van schaamte, stress of het gevoel gefaald te hebben. De eenzaamheid, onzekerheid of gevoelens van wantrouwen, nutteloosheid of angst. Deze binnenkant zorgt er ondermeer voor dat de kloof

tussen armen en niet-armen steeds groter wordt. Er gaapt een kloof tussen de twee werelden, en deze kloof kan niet eenvoudig overbrugd worden².

*TIP_Deze "binnenkant" is vaak moeilijk vatbaar, wat ook logisch is. Het belangrijkste is echter dat men zich bewust is van deze binnenkant-ervaringen, en niet enkel focust op het tastbare maar rekening houdt met deze gevoelens die ontstaan door uitsluiting op vele vlakken, constante stres, wantrouwen enz. Om het allemaal toch iets tastbaarder te maken kan je tijdens de teamuitstap misschien eens op bezoek bij een nabijgelegen vereniging waar armen het woord nemen, welzijnsschakel of sociaal restaurant? Rond deze 'binnenkant van armoede' bestaan ondertussen ook heel wat interessante boeken en films, misschien kunnen deze jou & jouw collega's wel inspireren?*³

Vooraleer cultuuraanbieders aan de slag kunnen, is het belangrijk begrip te hebben van de leefwereld van mensen in armoede, en vice versa. Dit wederzijds begrip is er vandaag vaak niet, omwille van een bepaalde "**missing link**". Er bestaat onwetendheid over die leefwereld van mensen in armoede, maar ook mensen die verplicht zijn om in armoede te leven hebben weinig kennis over het cultuuraanbod en kunnen zich moeilijk toegang tot onze maatschappij verschaffen. Bovendien gaat deze "missing link" ook over het zich niet bewust zijn van dit niet bekend zijn met al die aspecten van elkaars leefwereld. Het omvat onbegrip over vele domeinen, waaronder gevoelens, verwachtingen, waarden, normen, denkpatronen...

Armoede is een onrecht! Niemand kiest ervoor om arm te zijn en armoede heeft in de eerste plaats een maatschappelijke oorzaak, omdat de samenleving er niet in slaagt de rechten van mensen te verzekeren. Toch merken we meer en meer dat binnen onze samenleving de oorzaak van armoede bij de mensen zelf wordt gelegd. Armoede is een structureel probleem, het heeft te maken met hoe de samenleving is opgebouwd: het economisch systeem, het beleid dat men voert, de wetten die men maakt en de manier waarop instelling werken.

TIP_ "Armoede is een onrecht" is een zin die heel wat implicaties heeft. Wij noemen armoede een on-recht, verwijzend naar bepaalde rechten die niet voor iedereen worden geëffectueerd. Armoede is dus niet iets wat iemand "per ongeluk" overkomt, en al helemaal niet iets wat iemand zelf zoekt.

Armoede is een onrecht betekent bovendien dat armoede een zaak is die we met de hele maatschappij moeten aanpakken. Meer concreet moet de overheid haar verantwoordelijkheid nemen, maar ook alle andere actoren binnen de samenleving (scholen,

---

² Zie o.a. definitie Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting (Jan Vranken e.a., Acco-uitgeverij) : "armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen"

³ Aanraders zijn alvast

- Ik ben iemand / niemand (Guy Didelez en Lieven De Pril. Uitgeverij Manteau)
- Volk (Tom Naegels en Marjorie Blomme, Uitgeverij Expo)
- Meer brieven van Dikke Freddy (Erik Vlamincq, Uitgeverij Van Halewyck)
- Alsof wij niemand waren (Karel Staes, Uitgeverij Pelckmans)
- De laatste liefde van mijn moeder (Dimitri Verhulst, Uitgeverij Contact)

werkgevers, cultuuraanbieders, ...). Armoede heeft in de eerste plaats maatschappelijke oorzaken, en blijft ook door bepaalde maatschappelijk structuren bestaan. Denk eens na of iedereen binnen jouw instelling het hiermee eens is, en in hoeverre jullie als cultuuraanbieders bereid zijn hier een rol in te spelen.

Deze inleidende beschouwing is kort en weinig theoretisch, maar bevat toch heel wat belangrijke informatie. Definities en wetenschappelijk onderzoek hebben uiteraard hun waarde (voor beleidsmakers, wetenschappers, ...), maar voor cultuuraanbieders die aan de slag willen met mensen in armoede, zijn vooral deze basisideeën belangrijk. Voor meer theoretische achtergrond (met concrete definities, schema's, cijfers) verwijzen we u naar bijlage 2.

Armoede als **uitsluiting, op verschillende vlakken**

- Armoede is uitsluiting, en de ene uitsluiting brengt de andere met zich mee. Dit leidt vaak tot een negatieve spiraal, maar anderzijds kan een positieve verandering in een van de levensdomeinen (bv. cultuur) ook een positief effect hebben op de andere levensdomeinen (bv. gezin)

Armoede heeft een **buitenkant en een binnenkant**

- Weet dat deze nauw samenhangen, en je steeds met beide rekening dient te houden. Een kortingsbon omdat mensen in armoede het financieel moeilijk hebben (buitenkant) zal weinig effect hebben als niet eerst wordt geïnvesteerd in het overtuigen van mensen in armoede dat jullie aanbod er ook voor hen is (binnenkant).

Mensen met en mensen zonder armoede-ervaring hebben **verschillende leefwerelden**

- Houdt hier rekening mee bij de uitwerking van acties naar mensen in armoede toe. Cultuuraanbieders denken binnen een bepaald denkkader dat sterk kan verschillen van dat van mensen in armoede. Enkel via overleg met mensen in armoede en hun sociale organisaties kunnen beide werelden elkaar beter leren kennen, respecteren en begrijpen.

Armoede is een **onrecht!**

- Een onrecht waar we met zijn allen moeten tegen vechten, zowel op persoonlijk, institutioneel als beleidsmatig vlak.

Eens iedereen beseft dat armoede om meer dan geld alleen draait, zal men ook inzien dat investeringen in reductietarieven niet voldoende zijn. Eens iedereen ervan overtuigd is dat kennis over de leefwereld van mensen in armoede noodzakelijk is, zal men sneller begrijpen waarom overleg met mensen in armoede zo nodig is. En eens iedereen erkent dat armoedebestrijding een zaak van iedereen is, zal extra investering om mensen in armoede te betrekken veel makkelijker gedaan worden.

- **Mensen in armoede betrekken bij het cultuuraanbod**

Iedereen heeft recht op cultuur, en de laatste jaren is "participatie" niet meer weg te denken uit allerlei cultuurbeleidsplannen. Het is een positieve evolutie dat meer en meer cultuuraanbieders actief willen meewerken aan het verwezenlijken van het recht op cultuur voor iedereen. Voor mensen in armoede is dit vaak een goede zaak, vrijetijdsbesteding kan mensen en gezinnen uit hun sociaal isolement halen en kansen geven terug aan te sluiten bij het maatschappelijk leven.

Het besef dat er "nog werk aan de winkel is" alvorens het recht op cultuur echt voor iedereen geldt, groeide de afgelopen jaren zowel bij verenigingen van mensen in armoede, beleidsmakers als cultuuraanbieders. Dit leverde een groot aanbod aan dossiers met tips en aanbevelingen om mensen in armoede te betrekken op.

Voor een overzicht van de verschillende dossiers en goede voorbeelden verwijzen we naar

- de dossiers van de verenigingen waar armen het woord nemen, via <http://www.vlaams-netwerk-armoede.be/index.asp?M=59>
- de e-bib van Démos vzw, waar heel wat relevante literatuur is opgenomen, via <http://www.demos.be/documenten/e-bib/>
- **Wij blijven niet in de kou staan (.pdf)⁴**
(online via www.vlaams-netwerk-armoede.be, dossiers "cultuur, sport & vrije tijd")

We blijven iets langer stilstaan bij één van de dossiers, nl. "[Wij blijven niet in de kou staan](#)". Dit boekje werd opgesteld door de overleggroep cultuur, sport & vrije tijd van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Het geeft weer welke drempels mensen in armoede zelf ervaren vooraleer ze kunnen participeren aan het vrijetijdsaanbod. Merk op dat de alle drempels belangrijk zijn, en een actie gericht naar mensen in armoede veel meer kans op slagen heeft als met al deze drempels wordt rekening gehouden. Wij plaatsten de drempels in een bepaalde volgorde, en geven extra uitleg bij elke stap.

TIP_Overloop drempel per drempel, en bekijk even of jullie acties of plannen rekening houden met elk van deze barrières.

1. Cultureel kapitaal

Interesse in cultuur is niet aangeboren. Sommigen krijgen dit tijdens hun opvoeding mee, anderen tijdens hun school- of studieperiode. Wanneer cultuurbeleving voor iemand totaal onbekend terrein is, zal men eerst interesse moeten opwekken, vooraleer kortingsbonnen, aangepaste folders e.d. aanslaan. Dit "opwekken van interesse" is iets waar cultuuraanbieders echt in kunnen investeren, bv. door eens langs te gaan op een plaats waar mensen in armoede samen komen, en daar hun cultuuraanbod voor te stellen. Vaak worden mensen warm gemaakt voor cultuur op plaatsen waar voornamelijk cultuurliefhebbers komen (bv. info over cultuurcentrum

---

⁴ Een gelijkaardige opsomming van drempels, vertrekkende vanuit ervaringen van mensen in armoede vind je tevens in de brochure "In goed gezelschap. Gearrangeerde ontmoetingen tussen mensen die in armoede leven en mensen die niet in armoede leven" van Recht-op vzw (http://www.recht-op.be/index.php?option=com_phocadownload&view=file&id=31:in-goed-gezelschap&Itemid=3)

in de bib, publiciteit voor musea in musea). Op deze manier zullen mensen in armoede moeilijk tot niet bereikt worden.

Investeren in dit "cultureel kapitaal" kan cultuuraanbieders heel wat frustraties besparen. Eens mensen in armoede enthousiast zijn over een bepaald cultuuraanbod, zullen alle volgende inspanningen (qua informatie, prijsreductie, programmering) veel meer en duidelijker vruchten afwerpen.

TIP _ Ervaring toont aan dat ook sociaalartistieke projecten een heel goede manier kunnen zijn om interesse op te wekken. Misschien wil één van jullie cultuurmakers wel eens aan de slag met mensen in armoede? Interesse opwekken kan via een bepaalde folder, maar mensen in armoede geven aan dat deze dan eerder als middel dan als doel moet worden gezien. Een folder kan het ijs breken, en een reden zijn om even met (een groep) mensen in armoede te gaan praten, maar zomaar folders opsturen heeft vaak weinig zin. Denk zeker ook eens na over jullie aanbod. Voor mensen zonder cultuurervaring is bepaalde cultuur vast toegankelijker dan andere. Misschien nodig je mensen in armoede best een eerste keer uit bij een meer toegankelijk optreden (bekende zanger, komisch toneelstuk), dit kan een eerste stap zijn om ook de rest van jullie aanbod te verkennen.

2. Informatie

Eens mensen in armoede interesse hebben gekregen in het cultuuraanbod, moet men ook alle nodige informatie vergaren. Hoe meer informatie mensen krijgen, hoe zekerder men zich gaat voelen. Probeer zo volledig mogelijk te zijn: waar vindt het gebeuren plaats? Wanneer begint en eindigt het? Hoe is alles bereikbaar met het openbaar vervoer? Hoeveel bedraagt de kostprijs? Is er een pauze of niet?⁵

TIP _ Hier geldt het principe "wat noodzakelijk is voor de een, is handig voor de ander". Voor wie met het openbaar vervoer komt is het noodzakelijk om te weten wanneer een voorstelling eindigt, maar ook voor wie niet met het openbaar vervoer komt kan dit interessant vinden. Extra informatie kan voor velen enorme drempels wegwerken en zal anderen haast niet storen, dus waarom zou u het weglaten?

3. Sociaal netwerk

Mensen in armoede hebben vaak een beperkt sociaal netwerk en genieten van cultuur is nu eenmaal niet zo leuk alleen, dit geldt zowel voor mensen met als mensen zonder armoede-ervaring. Zowel vooraf als achteraf voelt iedereen zich veiliger "als je niet alleen bent". Ook achteraf hebben mensen vaak nood om over ervaringen te kunnen vertellen aan kennissen. Daarom blijkt het eenvoudiger mensen niet individueel proberen te overtuigen, maar de eerste kennismaking eerder in groep te laten doorgaan. Op deze manier kunnen mensen in armoede hun ervaring ook delen met mensen binnen hun kennissenkring.

---

⁵ Als goed voorbeeld verwijzen we hier naar het boekje *Genieten van cultuur, weetjes en tips* (2009), een publicatie van de Antwerpse Cultuurcentra, APGA, Recht-Op en de deelnemers van de Cultuurcafés en Cultuur Proeven

TIP_ Als cultuuraanbieder kan je ook hiervoor best samenwerken met een bepaalde sociale organisatie, en mensen op deze manier als groep benaderen. Wanneer je bijvoorbeeld vraagt aan medewerkers van het nabije OCMW om aan hun cliënteel informatie omtrent jouw aanbod te bezorgen, zullen mensen slechts één per één worden benaderd, en allicht weinig enthousiast zijn over de voorstellen. Vergeet ook niet dat een OCMW voor mensen in armoede vaak een eerder controlerende instantie is en het niet evident is, noch voor mensen in armoede, noch voor sociaal werkers, om tijdens een OCMW-bezoek over ontspanning of cultuur te beginnen. Eventueel kan je natuurlijk wel even persoonlijk langsgaan op een praatnamiddag van dat OCMW en daar zelf proberen groepjes mensen warm te maken.

4. Statusverlegenheid

Mensen in armoede worstelen vaak met schaamte- en schuldgevoelens om wie ze zijn, en of ze wel mogen genieten van cultuur. Een vriendelijk onthaal, van ticketcontrole over vestiaire tot aan foyerbar, kan hier veel aan veranderen. Mensen voelen zich ook sneller vertrouwd als ze met deze mensen een bepaalde band krijgen. Denk hieraan wanneer je je cultuurinstelling ergens voorstelt, mensen in armoede zullen sneller in contact komen met de mensen van het onthaal dan met de directeur of de publiekswerker.

Iedereen heeft recht op cultuur, maar zowel voor mensen in armoede als voor cultuuraanbieders blijft dit, in de praktijk, soms moeilijk. Het is belangrijk dat zowel de mensen in armoede als iedere medewerker binnen de cultuurinstelling ervan overtuigd zijn dat iedereen recht heeft op ontspanning. Ook als de elektriciteits-, school- of waterfactuur niet is betaald.

TIP_ Om deze reden hechtten we bij het begin van deze bundel aandacht aan de "visie" op armoede. Het is echt belangrijk dat zoveel mogelijk mensen binnen de cultuurinstelling dezelfde visie delen, en alle acties vanuit deze visie kunnen vertrekken. Een vriendelijk woordje bij aankomst, of een aangeboden drankje kan mensen gauw "een veiliger gevoel geven". Wanneer mensen ook na een voorstelling of museumbezoek voelen dat hun aanwezigheid wordt geapprecieerd, zullen ze vast sneller de weg vinden in functie van een volgend bezoek.⁶ Wat vaak werkt, is mensen in armoede (via een vereniging, een welzijnsschakel of OCMW-dienst) uitnodigen voor een korte rondleiding in jullie gebouw. Probeer bij deze rondleiding voldoende aandacht te hebben voor de verschillende 'procedures' die mensen moeten doorlopen vooraleer ze aan jullie cultuuraanbod kunnen participeren. Wie krijgen ze aan de lijn bij het bestellen van tickets? Waarom moeten mensen hun jas afgeven aan de vestiaire en hoe lang zal een voorstelling ongeveer duren?

---

⁶ Tijdens de vorming bleek dat heel wat cultuuraanbieders reeds aandacht hadden voor deze zorg voor een voorstelling, a.d.h.v. een gratis drankje of aanwezigheid van een gekend iemand bij het onthaal. Dat een kleine inspanning na het bezoek ook vele vruchten kan afwerpen, zeker op langere termijn, bleek minder wijdverspreid.

5. De financiële drempel

Dit is de drempel die bij vele cultuuraanbieders als eerste wordt geïdentificeerd, en waar vaak volop wordt op ingezet. Deels terecht, want het financiële blijft een grote drempel. Naast een korting die moet zorgen dat alles betaalbaar wordt, is het ook belangrijk de regels rond deze korting duidelijk te stellen. Het is belangrijk dat mensen op voorhand kunnen inschatten "hoeveel een avondje cultuur zal kosten".

TIP_ Ook beleidsmatig werd initieel volop ingezet op de financiële drempel. Daardoor ontstonden heel wat initiatieven zodat je als cultuuraanbieder niet elke korting volledig zelf hoeft te dragen. Kijk zeker verder naar onze "contacttips", voor meer info. Is er binnen jouw gemeente een cultuurdienst? Vraag daar dan eens na of jullie een "lokaal netwerk" hebben, en wat er met de verkregen middelen gebeurt. Bovendien krijgen ook OCMW's middelen voor socio-culturele en sportparticipatie van hun cliënten, ook daar kan je even navragen hoe zij die middelen gebruiken. In bijlage 3 geven we een overzicht van enkele initiatieven die inspelen op deze financiële drempels.

6. Vervoer & opvang & ...

Verder zijn er nog heel wat praktische dingen. Wat doe ik met de kinderen? En rijdt er zo laat 's avonds wel nog een bus terug? Heel wat zaken kunnen overwonnen worden door kleine aanpassingen aan het programma, bv. een namiddag tijdens de schooluren. Of misschien kan je wel een soort carpool-systeem stimuleren?

TIP_ Op termijn kan een korte bevraging van jullie bezoekers (in armoede) heel wat aan het licht brengen. Misschien zijn er wel drempels waar wij in deze bundel niet aan denken, maar die makkelijk weg te werken zijn. Mensen in armoede blijven uiteindelijk de beste bron van informatie, aarzel dus niet om van hun expertise gebruik te maken. Bovendien kan dit soort bevraging ook de perfecte manier zijn om nog eens bij een groep mensen op bezoek te gaan, en zo opnieuw hun interesse in cultuur wat op te flakkeren, en wat extra informatie te geven. Voor je 't weet, gaat de bal terug aan het rollen ...

7. Persoonlijke levenssituatie

Tenslotte willen we aandacht vragen voor de moeilijke levenssituatie waarin mensen in armoede vaak verkeren. Al zijn mensen nog zo gemotiveerd om aan cultuur te doen, en al nam de cultuuraanbieder nog zoveel maatregelen om het aanbod laagdrempelig te maken, toch kan er last minute steeds iets tussenkomen. Je kan ook enkel genieten van cultuur als je er voldoende ruimte voor hebt, wanneer mensen een hele dag veel aan hun hoofd hebben (gerechtsdeurwaarder, elektriciteitsafsluiting, slechts nieuws i.v.m. de kinderen, ...) en 's avonds het gevoel hebben ook nog eens te moeten aan cultuur te doen, wint niemand.

TIP_ Stel jezelf flexibel op, en weet dat mensen in armoede het niet steeds gemakkelijk hebben. Probeer ook vooral te focussen op mensen die wel opdagen, en je niet te veel te ergeren aan mensen die op het allerlaatste moment afhaken.

- **Aan de slag**

Uit bovenstaande kunnen we reeds afleiden dat het belangrijk is alvorens echt aan de slag te gaan dieper stil te staan bij de visie van de organisatie omtrent armoede. Belangrijk hierbij is bovendien dat niet enkel één persoon binnen de organisatie hierover nadenkt, er moet echt een draagvlak worden gecreëerd waarop acties naar mensen in armoede toe zijn gestoeld. Dit lijkt dus een eerste belangrijke stap, overtuig jezelf en anderen van jullie plannen om het recht op cultuur voor iedereen te verwezenlijken. Indien deze bundel en de extra literatuur nog niet overtuigen, kunnen extra vorming omtrent armoede-inzichten allicht helpen.

Vervolgens kan het belangrijk zijn even na te denken wat jullie organisatie nu al doet, en wie ze daarmee bereikt. Maak een kleine situatieschets: wie bereiken jullie nu vooral, en voor welke doelgroepen doen jullie al (extra) moeite? Kijk ook even rond in jullie omgeving, welke (sociale) organisaties zijn er allemaal actief? Ken je deze (potentiële) partners en weet je hoe zij denken over cultuurparticipatie? Succesvolle initiatieven ontstaan veelal uit goede, lokale samenwerkingsinitiatieven.

Probeer, tenslotte, niet te vergeten dat de leefwereld van cultuuraanbieders niet dezelfde is als die van mensen in armoede. Waag de stap en probeer mensen in armoede te begrijpen en betrekken bij je aanbod. Mensen in armoede betrekken bij het cultuuraanbod lukt echt beter als je actief werkt aan een netwerk met mensen in armoede en hun sociale organisaties. Initiatieven die worden uitgedacht binnen het denkkader van een cultuurinstelling zonder rekening te houden met de verwachtingen van mensen in armoede zullen vaak een maat voor niets zijn.

Tijdens het vormingstraject en de dialoog die ontstond tussen mensen in armoede en cultuuraanbieders, bleek dat ook cultuuraanbieders heel wat drempels moeten overwinnen vooraleer ze aan de slag kunnen gaan met mensen in armoede. Bepaalde hindernissen kwamen bovendien verschillende malen terug. Wij geven hieronder enkele drempels mee die we konden detecteren, en voegen onmiddellijk enkele praktische tips toe.

1. Onzekerheid

Vooreerst voelden we tijdens het armoedetraject dat nogal wat aanbieders onzeker waren over hun uiteindelijke doel. Wanneer doe ik genoeg? Hoe kan ik gaan bepalen wie wel of niet arm is? Wat is mijn taak als cultuuraanbieder, en wat kan ik verwachten van de actoren uit de welzijnssector?

Uiteindelijk voelen cultuuraanbieders blijkbaar veel druk om hun aanbod laagdrempelig te maken en mensen in armoede te laten participeren, maar weten ze niet precies wanneer het dan genoeg is.

TIP_Vaak heeft deze onzekerheid te maken met een bepaald gemis aan visie en/of contact met sociale organisaties. Een duidelijke visie binnen een organisatie zal ervoor zorgen dat iedereen weet waarom de instelling op bepaalde zaken inzet. Armoede mag ook geen taboe zijn, en sociale organisaties kunnen zeker partners worden⁷. Spreek die sociale organisaties aan, vertel hen over jullie plannen en dan kunnen jullie samen nadenken over hoe het best aan de slag te gaan, wat wiens taak zal zijn enz. Door zowel binnen de cultuurinstelling als tussen cultuuraanbieders onderling open te praten over initiatieven, zal je je vast zekerder van je stuk voelen. Stel je aanbod dus even voor aan collega-cultuuraanbieders of sociale werkingen uit de buurt, wat denken zij er van?

2. Informatie

Er zijn in de loop der jaren heel wat initiatieven genomen rond het betrekken van mensen in armoede binnen cultuurwerkingen. Zowel op lokaal niveau (bv. lokale netwerken), Vlaams niveau (bv. Fonds Vrijtijds participatie) als Federaal niveau (Federale toelages socio-culturele participatie). Zelfs Europees worden projecten uitgeschreven. Voor de cultuuraanbieders is het vaak moeilijk om te weten waar nu precies aan te kloppen met welke vraag. Anderzijds is participatie van mensen in armoede nu eenmaal een zaak die heel wat domeinen raakt, en niet steeds past binnen de soms ver opgesplitste taakverdeling binnen lokaal cultuurbeleid, cultuurcentra, gemeentelijke diensten of musea.

TIP_De wirwar aan informatie is inderdaad een probleem, maar enkele contacten met mensen die vertrouwd zijn met de armoede-sector kunnen al veel doen. Achteraan deze bundel geven wij daarom een lijstje van organisaties die hierbij zeker kunnen helpen. We voegden ook steeds een rechtstreekse contactpersoon toe. Neem eens een kijkje op hun website, en aarzel niet de aangegeven contactpersonen te contacteren.

---

⁷ Hier zien we opnieuw de sterkte van een duidelijke visie. Armoede zal, zowel binnen de eigen organisatie als bij het naar buiten treden, veel minder als taboe worden bestempeld, eens iedereen er van overtuigd is, dat iedereen recht heeft op cultuur.

3. Op zoek naar mensen in armoede

Tenslotte geven heel wat cultuuraanbieders aan dat het voor hen moeilijk is mensen in armoede te bereiken, omdat ze niet weten wie deze mensen zijn, of waar men ze kan vinden. Hoewel vele onderzoeken aantonen dat overal in Vlaanderen mensen in armoede leven, blijven ze toch vaak "onzichtbaar". Bovendien is het relatief makkelijk wanneer in de buurt een vereniging waar armen het woord nemen of welzijnsschakel aanwezig is, maar wat als mensen in armoede niet verenigd zijn? Mensen met armoede-ervaring geven tijdens onze vorming aan deze frustraties te begrijpen. De leefwereld van mensen in armoede is nu eenmaal een duidelijk andere wereld, en wanneer je niet in deze wereld leeft, is het moeilijk je er iets bij voor te stellen. Anderzijds, eens je enkele mensen met armoede-ervaring weet te overtuigen, kunnen zij je zeker meenemen in deze leefwereld, en gaat de bal aan het rollen.

TIP_ Wanneer in je buurt een vereniging waar armen het woord nemen of welzijnsschakel aanwezig is, lijken dit aangewezen partners maar ook zonder zijn er zeker plaatsen waar mensen in armoede bijeen komen. Misschien is er in je buurt wel een sociaal restaurant, voedselbedeling of een kringloopwinkel? Ga er even langs tijdens een middagpauze, leer wat mensen kennen en stel er stap voor stap je werking voor. Nodig hen eens uit voor een rondleiding of breng een deeltje van jullie cultuuraanbod naar hen toe. Probeer vooral op zoek te gaan naar één of twee mensen met armoede-ervaring die oprecht geïnteresseerd zijn. Wie weet willen zij wel met jou op pad gaan, en als ware ambassadeurs jouw aanbod bekend maken aan andere mensen in armoede.

De beste tips blijven, tenslotte, "**doe iets**" en "**betrek mensen in armoede, zo snel mogelijk**".

Door iets te doen kan je veel makkelijker de nodige interesse opwekken (dit geldt zeker ook voor mensen zonder armoede-ervaring). Let er goed op dat je iets doet wat zo laagdrempelig mogelijk is. De eerste stap is vaak iets klein: even langsgaan op een plaats waar mensen in armoede samenkomen, mensen in armoede persoonlijk uitnodigen voor een rondleiding in jouw museum/cultuurcentrum of de jaarlijkse barbecue van de plaatselijke welzijnsschakel, vereniging waar armen het woord nemen opvrolijken met jullie cultuuraanbod.

Mensen in armoede weten beter dan wie dan ook wat het is om te leven in armoede, en welke drempels er allemaal staan tussen hen en jouw cultuuraanbod. Gebruik deze expertise, spreek mensen in armoede aan (ev. via een vereniging waar armen het woord nemen, welzijnsschakel of voedselbedelingsinitiatief). Eens je enkele mensen in armoede actief betreft in iets waar ze echt in geloven, zullen zij vast snel anderen meetrekken. Even investeren in goede contacten met mensen in armoede levert echt veel op, en behoedt je voor frustraties, zoals "waarom die mensen in armoede maar niet ingaan op jouw inspanningen".

- Nuttige adressen en mogelijke partners

Tenslotte geven we hier nog enkele nuttige adressen mee. Op Vlaams niveau zijn heel wat organisaties bezig rond participatie van mensen in armoede aan cultuur, sport en vrije tijd. Samen hebben zij ondertussen heel wat expertise en in vele gevallen kan men cultuuraanbieders met vragen een stuk op weg helpen. Uiteraard moeten cultuuraanbieders vooral zelf aan de slag gaan, liefst vol overtuiging: onderstaande organisaties kunnen vooral tips, informatie & inspiratie bieden.

1. Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen
www.vlaams-netwerk-armoede.be

In het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen werken 51 verenigingen waar armen het woord nemen samen om armoede en sociale uitsluiting uit te bannen. In de verenigingen staan mensen in armoede centraal. Ze nemen er op alle niveaus het woord. Op basis van hun levenservaringen, getuigenissen en adviezen werkt het Vlaams Netwerk aan de beste manier om armoede te bestrijden op alle levensdomeinen.

Binnen het Vlaams Netwerk is **Carolien Patyn** beschikbaar voor vragen omtrent Cultuur, Sport, Jeugd & Vrije Tijd. Zij is binnen het Vlaams Netwerk de beleidsmedewerker Cultuur, en kan je eventueel doorverwijzen naar lokale verenigingen. Schrijf je zeker ook in op de nieuwsbrief, via de website.

carolien.patyn@vlaams-netwerk-armoede.be; 02/204.06.58 of 0473/73.12.69

2. Fonds Vrijetijdsparticipatie
www.fondsvrijetijdsparticipatie.be

Het Fonds Vrijetijdsparticipatie voor mensen die in armoede leven is een initiatief van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur met als doel mensen die in armoede leven meer en volwaardig te laten participeren aan culturele activiteiten, sportactiviteiten en het jeugdwerk door bestaande drempels te verlagen en mensen te stimuleren tot deelname en ontwikkeling van de eigen creativiteit. Je kan er als cultuuraanbieder ook zeker terecht met vragen, neem ook eens een kijkje op de website of contacteer **Karen Maes**, coördinator van het Fonds.

karen.maes@fondsvrijetijdsparticipatie.be, 02/548.26.71

3. Démos vzw
www.demos.be

Dēmos is een kenniscentrum binnen het Vlaams Participatiedecreet. Ze zetten in op het vernieuwen en verdiepen van de participatie van kansengroepen aan cultuur, jeugd en sport. Hiervoor vertrekt men telkens van de leefwereldperspectieven van kansengroepen en een streven naar een meer open, inclusieve en democratische samenleving. Démos vergaarde ondertussen heel wat interessante goede voorbeelden en diepgaandere achtergrondinformatie. Bovendien is hun nieuwsbrief zeker een aanrader, hou ook de praktijktafels in het oog!

inge.vandewalle@demos.be , 02/204.07.06 of 0474/64.97.52

4. Locus

www.locusnet.be

Sinds 1 januari 2009 is LOCUS het steunpunt voor bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen. Het ondersteunt de gemeenten bij de uitbouw van een integraal en kwaliteitsvol cultuurbeleid en bij de opmaak en de uitvoering van een gemeentelijk cultuurbeleidsplan.

info@locusnet.be , 02/213.10.55

5. Armoede In-Zicht

www.armoede-in-zicht.be

Armoede In-zicht is een gezamenlijk project van het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord nemen en Welzijnzorg vzw. Het project wil via vorming de kloof tussen mensen met en mensen zonder armoede-ervaring verkleinen. Op de website www.armoede-in-zicht.be vind je heel wat praktische informatie en goede voorbeelden, vooral omtrent vorming.

6. Lokaal

Lokaal kan je steeds aankloppen bij een vereniging waar armen het woord nemen, welzijnsschakel, kringloopwinkel, voedselbedeling, ... Een duurzame, lokale samenwerking is vaak de grootste troef.

Een overzicht van verenigingen waar armen het woord nemen vind je op www.vlaams-netwerk-armoede.be; van welzijnsschakels op www.welzijnsschakels.be, voor andere info kan je bij je lokale bestuur of OCMW terecht.

7. Vlaamse overheid, Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media en Agentschap Sociaal-cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen.

Het Participatiedecreet biedt de mogelijkheid om subsidies aan te vragen om de participatie aan het vrijetijdsaanbod van mensen in armoede te verhogen. Voor meer informatie kan je terecht op www.cjism.vlaanderen.be en www.sociaalcultureel.be.

Bijlage 1: Verslag vormingstraject

- DEELNEMERS

o Cultuuraanbieders

Muziekcentrum De Bijloke, Gent	(publiekswerker)
Vzw Cultuurcentrum Knokke-Heist	(coördinator cultuurdienst en cultuurcentrum)
Museum voor Schone Kunsten, Gent	(publiekswerker)
Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek, Brussel	(coördinator educatie)
Gemeente Machelen	(beleidsmedewerkers jeugd en diversiteit)
Design Museum, Gent	(publiekswerker)
Dienst Cultuurparticipatie, Gent	(stafmedewerker)
Circa Cultuurcentrum, Gent	(publiekswerker)
Directie Cultuur, Leuven	(adviseur cultuurparticipatie)
Gemeentelijk Museum St-Jans-Molenbeek	(projectmedewerker)

o Vormingsgevers

Stef Jorissen, Carolien Patyn & Thijs Callens
(Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen)
Dianna Arents & Sabine Wuilcot
(Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, Aalst)
Carmen Ferreira de Carvalho
(APGA Cultuurproeven en Open Huis PSC, Antwerpen)

o Stuurgroep

Démos vzw, Fonds Vrijetijdsparticipatie, Vlaamse Overheid (Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen), Locus en Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen.

- OPLEIDING & INTERVISIE

- 24 maart 2011, Vlaams Netwerk

Eerste bijeenkomst cultuuraanbieders & medewerkers Vlaams Netwerk. Kennismaking met elkaars organisaties & uitspreken van verwachtingen omtrent vorming

- 31 maart 2011, Vlaams Netwerk

Eerste dag vorming: "Armoede is ...". Deze vormingsdag werd gronding voorbereid door de mensen met armoede-ervaring & de medewerkers van het Vlaams Netwerk. Een dag lang gingen we in dialoog over een leven in armoede, onze visie op armoede en de kloof die gaapt tussen mensen met en mensen zonder armoede-ervaring. De link naar de powerpointpresentatie van deze dag geven we verder mee (bijlage 1a).

Na de eerste dag vorming, ging de projectmedewerker op bezoek bij de cultuuraanbieders. Ter plaatse overliepen we wat de aanbieder nu al deed naar mensen in armoede toe, wat goed liep en wat minder. Samen zochten we, ondermeer a.d.h.v. een omgevingsanalyse naar extra acties en kansen om de participatie van mensen in armoede nog te verhogen.

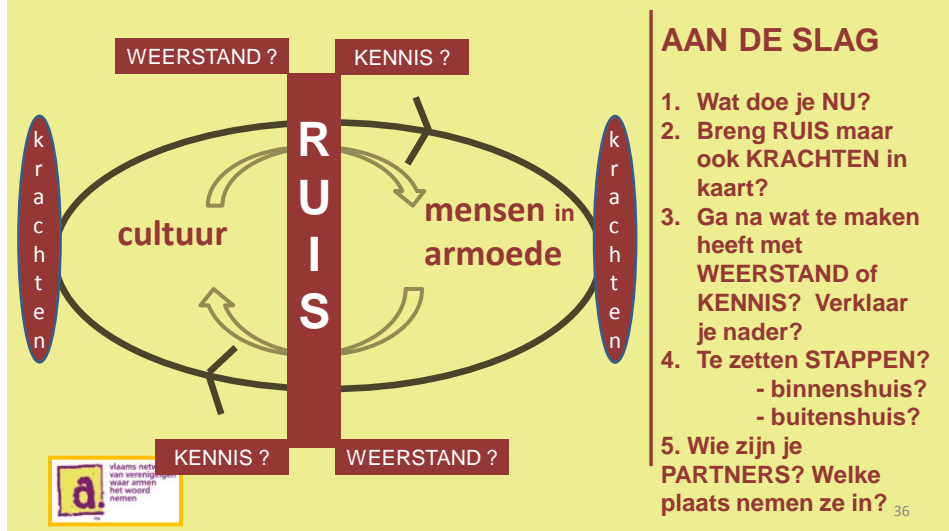
- 28 april 2011, Ontmoetingscentrum NOVA Antwerpen

Op 28 april gingen we een dag lang, opnieuw in dialoog, dieper in op de link tussen een leven in armoede en cultuurparticipatie. We stonden stil bij de verschillende drempels die de overleggroep cultuur naar voor schoof en bekeken samen hoe we die drempels in de praktijk kunnen wegwerken. Mensen van het project "Een paar apart" van Recht-Op (een Antwerpse vereniging waar armen het woord nemen) kwamen hun project voorstellen, en extra uitleg geven over de werking van het Ontmoetingscentrum NOVA. Ook deze powerpointpresentatie vindt u verder in deze bundel (zie bijlage 1a).

- 12 mei 2011, Museum voor Schone Kunsten Gent (MSK)

Op 12 mei hielden we ons eerste intervisiemoment, een intervisie tussen de verschillende cultuuraanbieders geleid door het Vlaams Netwerk. We vertrokken vanuit onderstaand schema:

armoede is

We vroegen aan alle deelnemers om onderstaand schema toe te passen op de eigen organisatie en de verschillende begrippen (weerstand, kennis, krachten, partners) erg concreet in te vullen. Vervolgens mocht iedereen één pijnpunt weergeven waar men verder aan wou werken, en gingen we in groep nadenken over elkaars situatie.

- 27 mei 2011, Vlaams Netwerk

De vormingsdagen en het intervisiemoment in het MSK brachten enkele vragen naar voor, die de cultuuraanbieders graag wilden voorleggen aan mensen in armoede. Op 27 mei nodigde de overleggroep cultuur, sport & vrije tijd de verschillende deelnemers uit voor een overleg over deze vragen. We herleidde de vragen tot drie "hoofdvragen", die we vervolgens eerst in kleinere groepen (cultuuraanbieders samen met mensen met armoede-ervaring) en vervolgens in volle zitting bespraken. Verder in deze bundel vindt u het verslag van dit overleg.

- 28 juni 2011, Vormingsplus Gent

Tenslotte kwamen we nog eenmaal samen met de deelnemende cultuuraanbieders. In de tussenperiode vroegen we hen elk een "projectfiche" in te vullen, waarin ze concretiseerden wat zij nu zouden doen na dit vormingstraject. We overliepen alle acties en evalueerden de vorming. De acties waren erg uiteenlopend, de evaluatie van het gehele traject was algemeen positief.

BIJLAGE 1a : Presentaties

De powerpointpresentaties die werden gebruikt op zowel de eerste als de tweede vormingsdag vindt u op www.vlaams-netwerk-armoede.be/vorming (bij "huidig vormingsaanbod").

Wie graag een uitgeprinte versie heeft, kan deze bekomen via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen.

BIJLAGE 1b: Verslag overleggroep Cultuur, Vrije Tijd (27 mei 2011)

Vraag1

Wat is het beste communicatiemiddel naar mensen in armoede als er geen vereniging is? Werkt een foldertje? Is het ocmw een geschikt kanaal?

- In elk geval geen facebook, website, twitter...
- Tip: Papier is goed, mits eenvoudig gesteld en mondeling toegelicht: folder dus als ondersteuning van mondelinge communicatie
- Waar folders uitdelen? (ocmw niet altijd geschikt als partner, omdat ze niet altijd dezelfde visie hebben op mensen in armoede en vrije tijd, maar moet toch altijd meegenomen worden, omdat ze een belangrijke schakel zijn): wel op voedselbedeling (folders+mondeling!), buurthuizen, verenigingen...
- Tip: Voor mensen die niet verenigd zijn kun je je richten tot de diensten die er over de vloer komen, bv caw, thuiszorg, thuisbegeleiding, soms ook kind en gezin, wijkgezondheidscentra.. Hangt ook weer af van 'armoedebewustzijn' van deze partners
- Generatiearmen zijn zowiezo erg moeilijk bereikbaar
- Tip : mensen met armoede-ervaring als ambassadeurs (en deze ook goed begeleiden)
- Tip : vrijetijdsmarkt voor mensen in armoede
- Tip : probeer mensen aan te trekken met een iets bekendere voorstelling, om ze zo warm te maken voor minder evidente voorstellingen
- Tip: wees als medewerker van het cultuurcentrum zelf aanwezig op de voorstelling als de mensen komen.

Knelpunten en gevaren:

- Probleem is vaak dat, als je een goeie contactpersoon hebt binnen een vereniging en deze vertrekt, heel je project weer in elkaar valt
- Via buurthuizen bereik je soms het verkeerde publiek: senioren, middenklasse...

Vraag2

Wat moet je doen als er geen vereniging is?

En als er een vereniging is, heb je dan genoeg?

Daarmee heb je toch niet alle mensen in armoede?

- Tip: Om zo veel mogelijk mensen te bereiken, ook diegenen die niet in de vereniging komen, werk je best met sleutelfiguren die dan weer als aanspreekpunt kunnen dienen voor deze mensen die wat verder van de vereniging staan, maar wel bekend zijn met de sleutelfiguur (bv als buur, kennis, vrijwilliger..)
- Er bestaat niet één enkele manier om mensen in armoede te bereiken: probeer op zo veel mogelijk verschillende manieren te werken: folders, affiches (ook in caw's, bij dokters in sociale buurten..): tip = gebruik verschillende methodieken op verschillende plaatsen
- De verdeling van een voordeel, bv de vrijetijdskaat, is ook een middel om mensen te bereiken: bv folder in brief + uitnodiging infomoment om in te schrijven: zo bereik je ook mensen
- Tip: Zoek ook eens inhoudelijk aansluiting bij de leefwereld van mensen in armoede. Bv de erfgoeddag over armoede ism verenigingen waar armen het woord nemen was een groot succes (sommige verenigingen bereikten meer dan 800 mensen), omdat je de mensen kunt aanspreken op iets herkenbaars.
- Werkingen met kinderen trekken ook vaak mensen aan van buiten de kernbezoekers van de vereniging: opa's, oma's, bureu..
- Informeer via scholen, rekening houdend met alle tips van hierboven (informereren op verschillende manieren, herkenbaar thema dat aanspreekt, mondelinge communicatie, sleutelfiguren..)
- Tip: doe af en toe eens een grote tijdsinvestering, daar draag je een hele tijd de vruchten van. Bv 2 hele dagen rondbellen of huisbezoeken doen of bij organisaties langsgaan. Als je dit koppelt aan een communicatiesysteem waarbij je de mensen kunt bijhouden, herinneren, regelmatig informeren, herkenbaar iemand inzetten... hou je lang mensen bij
- Ook verenigingen bereiken soms een 'verkeerd' publiek, bv een 'cultuurflits' verspreid over 3000 bussen waarin je voor 5 euro naar Komil Foo kon, trok vooral studenten aan. Dan zijn al die aanvragers langs Wouter gepasseerd, en hebben ze een paar studenten toegelaten op de grotere groep, maar niet meer.
- Tip: blijf in dialoog gaan met verenigingen en organisaties over je visie, bv met diegenen die 'misbruik' maken van de kortingen: leg uit voor welk publiek dit bedoeld is en vraag van hen een goed huisvaderschap. De middelen zijn alleen bedoeld voor mensen die beneden een bepaald minimuminkomen leven en om mensen een eerste kans te geven om aan cultuur te doen, niet voor senioren die het 'ook niet breed' hebben (wat wel waar zal zijn, maar de groep mensen waarvoor de middelen bedoeld zijn, moet nog een veel grotere afstand afleggen naar het culturele aanbod, en hier zijn die middelen voor bedoeld)

Vraag3

Wat is wiens taak? Moeten de cultuuraanbieders de mensen in armoede warm maken voor cultuur of moeten de sociaal werkers van de vereniging/sociale organisatie/ocmw dit doen? Hoe moeten wij (cultuuraanbieders) dit dan doen? Voorbeelden?

- Het is heel belangrijk om cultuur zo vroeg mogelijk te introduceren in het leven van kinderen. Zeker niet alleen passief of theoretisch, maar vooral door kinderen zelf te laten doen, creatief zijn, ervaren. Dit is ook voor volwassen mensen in armoede meestal de beste warmmaker
- Toeleiding is een taak voor beide partijen, dit gaat namelijk over ontmoeting tussen mensen in armoede, werkers, en culturele aanbieders. De taken die hierin worden opgenomen verschillen naargelang de capaciteit, personeelskracht en tijd, maar iedereen moet hier wel zijn deel doen.
- Toeleiding mag niet alleen een verantwoordelijkheid voor de verenigingen zijn. Hier kruipt ook enorm veel tijd in (huisbezoeken, folders, mensen motiveren, opbellen...) dus als dit wordt verwacht, moeten er ook middelen voor vrij gemaakt worden
- Eens de toeleiding werkt, moet er ook een soort nazorg zijn: opgepast voor korte projecten die dan aflopen, of iets met een stagiair die dan verdwijnt.. : dan doe je soms beter niets! Je moet samen nadenken over waar je naartoe wil, hoe je de mensen zult blijven opvangen..
- Je kunt als vereniging ook niet alles promoten, zeker niet als er een groot aanbod is. Het systeem van Aalst is hier bv een aanrader: samen naar de seizoensvoorstelling gaan waar alle voorstellingen op maat worden toegelicht, en dan achteraf samen kiezen.
- In Gent zijn heel veel cultuuraanbieders los van elkaar aan het werken: een idee kan zijn om een soort beurs of gezamenlijke presentatie te doen, waaruit de verenigingen dan iets kunnen uitpikken. Ofwel bv per cultuuraanbieder één aanrader die echt wordt gepromoot en waar dan iets extra bij komt, bv tasje koffie of rondleiding
- Door dit soort extra's creëer je ook een soort traditie: mensen willen hier dan heel graag naartoe, omdat ze het kennen, omdat het de vorige keer in orde was, omdat ze weten dat er iets bij komt...
- In Antwerpen werken ze dan weer thematisch, bv eerst de CC's, dan de musea, dan de opera.. Ook hier kunnen afspraken gemaakt worden met de cultuuraanbieders
- Tip: op maat voorstelling van het aanbod (door bezoek ter plaatse of cultuuraanbieder die zelf in de vereniging komt)
- Tip: meer overleg tussen cultuuraanbieders onderling en vooral tussen cultuuraanbieders en verenigingen, zodat de verenigingen zicht hebben op de publiekswerkingen, wie werkt er, wat is het aanbod, wat zijn de aanraders.. en dat ook de cultuuraanbieders een aanspreekpunt hebben in de verenigingen
- Discussie over het feit of je de mensen in armoede zelf kunt laten kiezen, en of ze dan niet altijd hetzelfde kiezen. NEEN. Je kunt de mensen wél leren om een gevarieerd programma te maken, door bv goed uit te leggen waar alles over gaat, en te vragen om 1 dansvoorstelling, 1 familievoorstelling, 1 concert enz.. te kiezen. Mensen kunnen dit leren!
- Musea zijn meestal het minst toegankelijk, mensen zijn het meest aangetrokken tot theater, muziek en film omdat dat echt ontspannend is, terwijl musea meer als 'moeilijk' en 'inspannend' worden ervaren.

Vraag4

Wat moet je doen als je een te grote groep mensen aantrekt? Hoe kunnen wij als cultuuraanbieders bepalen wie recht heeft op korting? Kunnen wij mensen weigeren? (bv welzijnsschakel wel, kav, gezinsbond, seniorenbond.. niet?)

- Durf een duidelijk criterium voorop te stellen, bv gelieerd met ocmw, caw of vereniging waar armen het woord nemen. Durf dit criterium ook expliciet te vermelden op je folder en in je communicatie. Ook omnio-statuuat of inkomensgrenzen zijn duidelijke criteria (maar natuurlijk niet altijd te controleren door cultuuraanbieders)
- Een bestaande kortingskaart maakt de discussie wel makkelijker, dan laat je gewoon de mensen toe die recht hebben op zo'n kaart.
- Eventueel werken met 2 soorten prijzen? (meestal weet je als cultuuraanbieder toch zelf welke verenigingen recht hebben en welke niet, dan maak je een lijst)

- BIJLAGE 2: Bibliografie, verdere informatie omtrent armoede in Vlaanderen

17 OKTOBER via <http://www.17oktober.be/Nl.html>

BELGISCH NETWERK ARMOEDEBESTRIJDING via <http://www.bapn.be>

CAMPAERT, G., DIERCKX, D., VRANKEN, J., (2010), *Rapport Armoedebareometer, Decenniumdoelen 2017* via <http://www.decenniumdoelen.be/>

DRIESENS, K. & GELDOLF, D. (2009), *Individu en/of structuur? Wat wil sociaal werk aanpakken* via <http://www.canonsociaalwerk.eu/essays/Driessens%20Geldolf%20-%20Individu%20en%20of%20structuur.pdf>

INDICATOREN VAN HET SOCIAAL BELEID, via <http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/index.php?q=pagina/indicatoren>

ISB, DEMOS & VNA (2010), *Samen 'n koffie en dan actie!*, via <http://isb.coloba.be/doc/Boek/eerst%20koffie.pdf>

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING, *Feiten en Cijfers* via <http://www.armoedebestrijding.be/cijfers.htm>

STORMS, B., & VAN DEN BOSCH, K. (2010) *Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen*, Acco Uitgeverij

UGENT (2011), *Permanente Vorming: Armoede en Participatie* via <http://www.fppw.ugent.be/FACN/OND/PEV/armoede%2011-12.pdf>

VAN REGENMORTEL, T. (2002), *Empowerment en maatzorg: een krachtgerichte psychologische kijk op armoede*, Acco Uitgeverij

VLAAMS NETWERK VAN VERENIGINGEN WAAR ARMEN HET WOORD NEMEN, *Visietekst "Gewoon mens mogen zijn"*, via <http://www.vlaams-netwerk-armoede.be/index.asp?M=130>

VRANKEN, J. e.a (2010), *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting*, Acco Uitgeverij

- BIJLAGE 3: Financiële tussenkomst i.f.v. participatie

- **Lokaal Netwerk Vrijetijdsparticipatie.**

In 2008 werd het participatiedecreet goedgekeurd in het Vlaams parlement en ingevoerd in Vlaanderen. Onder het participatiedecreet valt het luik "subsidiering van lokale netwerken voor de bevordering van vrijetijdsparticipatie van personen in armoede" (art. 22). Deze maatregel zorgt ervoor dat Vlaamse steden en gemeenten middelen kunnen ontvangen om de vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede te bevorderen. Voorwaarde voor dergelijke subsidiering is een "afsprakennota vrijetijdsparticipatie". Meer info via www.demos.be/lokale-netwerken/wat-is-een-lokaal-netwerk/ en www.sociaalcultureel.be/volwassenen/loknetarmoede.aspx. Vraag zeker even na bij het lokale bestuur of dergelijk Lokaal Netwerk werd gevormd.

- **Fonds Vrijetijdsparticipatie**

Het Fonds Vrijetijdsparticipatie werkt voor en met mensen in armoede die lid of cliënt zijn van een private welzijnsorganisatie of welzijnsvereniging. Omdat mensen in armoede heel moeilijk detecteerbaar zijn, werd gekozen om samen te werken met lokale welzijnsorganisaties die dagelijks met deze mensen werken en een sterke vertrouwensband genieten. Deze organisaties staan in voor de omkadering en de toeleiding. Organisaties en verenigingen die actief zijn in een gemeente waar er een Afsprakennota Vrijetijdsparticipatie is (zie boven), kunnen enkel beroep doen op het Fonds via het Aanbod Vrijetijdsindustrie. Alle info via www.fondsvrijetijdsparticipatie.be/index.php?id=27

- **Middelen ter bevordering van de maatschappelijke participatie en de culturele en sportieve ontplooiing van de gebruikers van de dienstverlening van de OCMW's**

Ook OCMW's krijgen middelen die kunnen worden ingezet voor (cultuur)participatie. Meer info via www.mi-is.be/be-nl/doc/ocmw/maatregelen-ter-bevordering-van-de-maatschappelijke-participatie-en-de-culturele-en-spor-16. Vraag zeker even na bij de lokale OCMW-werking waaraan deze middelen worden besteed.

- **Steunpunt Vakantieparticipatie**

Het Steunpunt Vakantieparticipatie is een dienst van Toerisme Vlaanderen die een vakantieaanbod uitwerkt voor mensen met een laag inkomen. Het Steunpunt werkt hiervoor samen met vakantieparken en hotels, maar heeft ook een aanbod i.v.m. daguitstappen waarbij musea worden betrokken. Meer info op www.vakantieparticipatie.be/holidays.php?c=1